

Het open Huis

Pinksteren

Uitstorting van de heilige geest

Kerkblad van de Protestantse
Gemeente Muiden
45e jaargang nr. 5, 22 mei 2020

Een lied voor Pinksteren

Gerechtigheid, vrede en heelheid

Wat vraagt de Heer nog meer van ons
dan dat wij recht doen
en trouw zijn
en wandelen op zijn weg?

Wat vraagt de aarde meer van ons
dan dat wij dienen
en hoeden
als mensen naar Gods beeld?

Wat vragen mensen meer van ons
dan dat wij breken
en delen
als ons is voorgedaan?

Het is de Geest die ons beweegt
dat wij Gods wil doen
en omzien
naar alles wat er leeft.

W. van der Zee

Gré van den Bos

KERKDIENTEN IN DE GROTE KERK

Zolang de coronamaatregelen van kracht zijn is er op zondag GEEN kerkdienst. Dit duurt in ieder geval t/m Pinksteren.

Als ALTERNATIEF worden vanuit de Grote Kerk via internet korte overdenkingen met orgelspel uitgezonden.

Deze diensten vindt u op de website van de Protestantse Gemeente Muiden: www.grotekerkmuiden.nl

NB: de internetdiensten zijn te beluisteren vanaf het tijdstip waarop de normale kerkdienst zou beginnen

Donderdag 21 mei - Hemelvaart

Op Hemelvaartsdag hebben wij ook dit jaar een gezamenlijke kerkdienst met onze burens van Muiderberg en Weesp. Dit jaar middels een online-kerkdienst via internet. In deze online-kerkdienst zullen ds. Berit Bootsma (Weesp) en ds. Willemijn Jonkers (Muiderberg) voorgaan. Extra bijzonder omdat wij sinds kort weten dat Willemijn een beroep heeft gekregen en aangenomen - waarmee we haar van harte gelukwensen - naar de Evangelisch Lutherse Gemeente van Amsterdam voor Zuid-Oost.

Op Hemelvaartsdag zal er een blauwe knop op onze website staan zodat u vanaf 9.45 uur rechtstreeks via een live-stream verbonden wordt met de Laurentius kerk van Weesp.

Feest van de Geest - leren omgaan met verandering

Zonder Geest is het leven een dooie boel. Zonder spirit kunnen we niet. We hebben die levensadem broodnodig. Als een wind die ons aanblaast en frisse lucht geeft. Zeker nu veel van onze gewone dagelijkse contacten zo totaal anders geworden zijn. Door het coronavirus is ons dagelijks leven al meer dan twee maanden ingrijpend veranderd. Deze crisis maakt ons niet alleen voorzichtig en behoedzaam maar stimuleert ons tegelijk om wat we werkelijk belangrijk vinden goed te beseffen.

Anderhalve meter kerkdienst - hoe gaan we dat doen?

Een van de grootste veranderingen die we nu ondergaan is het ontbreken van de fysieke kerkdiensten. Dat is ongekend. Iemand verzuchtte: "De tijd van de oorlog was erg, heel erg. Maar toen had je in ieder geval nog de kerkdiensten. Nu ontbreekt dat zelfs". Het was wel even wennen. En ook intensief. Met name in de paasweek.

Gelukkig krijgen we steeds veel positieve waardering en wordt de korte videodienst op prijs gesteld.

De regering biedt de mogelijkheid om vanaf 1 juli a.s. weer voorzichtig kerkdiensten te houden. Wel te verstaan op de 1,5 meter wijze. De PKN heeft daar een protocol voor ontworpen. Dat zullen we moeten toepassen op onze situatie in Muiden. Zingen en koffiedrinken zullen in ieder geval niet mogelijk zijn.

Aangezien de eigen predikant die maand voor het eerst voorgaat op 19 juli willen we vanaf deze zondag weer proberen fysiek samen te komen. Alles met inachtneming van Deo Volente en het voorbehoud wat ook de regering steeds maakt.

Voor die tijd mag er in de maand juni geoefend worden met maximaal 30 personen. Om verschillende redenen stellen wij voor om dat in ons geval niet te doen. Het lijkt ons ingewikkeld om te selecteren wie er wel of niet bij de gelukkige 30 aanwezigen horen. Verder willen we gezien onze gemiddelde leeftijd extra voorzichtig zijn.

Conclusie: komende weken gaan wij door op de huidige weg.

Elke week een video-opname vanuit onze kerk met muziek, gebed en bezinning.

In het volgende kerkblad dat verschijnt op 24 juni zal een concreet plan voor de 1,5 meter kerkdienst - hopelijk vanaf 19 juli - verder worden toegelicht.

Nieuwsbrief

Sinds we geen kerkdiensten meer kunnen houden in onze kerk verschijnt er elke week een nieuwsbrief namens onze gemeente. Als u deze Grote Kerk Nieuwsbrief wilt ontvangen kunt u een mailtje sturen naar secretaris@grotekerkmuiden.nl of naar iemand van de kerkenraad of uw contactpersoon bellen.

Pinksteren-verbond

Met Pinksteren sluiten we de lezingenserie van Exodus af. Het verhaal van de uittocht op weg naar het beloofde land vindt een climax bij de berg Sinai. Daar sluit de Heer met Mozes namens het volk een verbond. God en mens worden opnieuw verbonden. Zonder die verbondenheid kunnen wij als gemeente niet. Om te leven en geloven hebben wij God en elkaar nodig. Op heel veel verschillende manieren kunnen wij die verbondenheid vandaag ook ervaren. In de kerk, in gebed, door aan elkaar te denken, door contact te zoeken, en ga zo maar door. Heel veel manieren kunnen nu niet, en daarom zoeken wij nieuwe wegen.

Daarvoor hebben wij de Geest meer dan ooit nodig.
Zo wens ik u allen in verbondenheid gezegende Pinksterdagen.
Hartelijke groet ds. Gerben Hoogterp

Kerkenraad

De kerkenraad vergaderde op 21 april 2020.

Vanwege het coronavirus digitaal.

Dit was even wennen om allemaal goed in te loggen, maar uiteindelijk was het gelukt.

Na de bezinning, dit keer een kort gedicht, werd de agenda gevolgd.

De dominee is momenteel een intensieve telefoondominee.

De wekelijkse nieuwsbrieven worden goed ontvangen door de gemeenteleden en we gaan daarmee door tijdens het coronavirus. Dit kost wél tijd.

Heeft u als gemeentelid iets te melden dat in de nieuwsbrief past, van harte welkom.

Er is een videocamera aangeschaft en vanaf de diensten rondom Pasen is dat zichtbaar geworden op onze website.

De videodiensten op de website worden door velen bekeken en beluisterd.

Elke week krijgt een gemeentelid de wekelijkse bloemen van de kerk.

In de nieuwsbrieven en op de website zullen de bestemming voor de collectes en het bankrekeningnummer vermeld worden.

De vragen van de penningmeester werden besproken.

De verbouwing van toilet en keuken in de kerk liggen even stil (zie elders in dit blad op pag. 6).

Het was goed om elkaar weer gesproken en gezien te hebben, ondanks dat het digitaal was.

Helaas is de situatie rondom het virus nog niet ten einde en daarom wensen wij u allen heel veel sterkte toe.

Houd vol.

Blijf zo veel mogelijk thuis.

Zorg voor uzelf en zorg voor elkaar.

Mariejanne de Waart.

Kerkrentmeesters

Rehoboth

Het is toch gelukt, er is een nieuwe toegang gemaakt door de Gemeente Gooise Meren.

Het heeft allemaal wat lang geduurd maar het resultaat mag er zijn. Een nieuwe trap met leuning en hellingbaan voor rolstoel en rollator. Aan weerszijden nieuwe bomen geplant. Vrijdag 15 mei is het opgeleverd. Nu kan de hoofdingang weer gebruikt worden. Helaas, door de coronacrisis moeten we daar nog wel even mee wachten.

Er voor

En nu

Kerk

Er is een presentatie geweest voor de Gemeente Gooise Meren en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed van de voorgestelde verbouwing keuken/toiletten. Een goede presentatie maar er waren toch diverse aanmerkingen.

Ten eerste: men vond het ontworpen toiletgebouw met 1 invalidentoilet en 2 andere toiletten een te groot blok en daarom zou er 1 toilet af moeten vallen. Andere opties zijn de revue gepasseerd en die moeten bekeken worden.

Ten tweede: de doorgang van de deur naar de huidige toiletten/keuken te verhogen van 1,80 meter naar 2,10 meter mag niet plaats vinden vanwege het aanzicht; dit zou ten koste gaan van de boog boven de deur.

Ten derde: in verband met het verdwijnen van de stiltehoek achterin de zuidbeuk zou door het afkoppelen van de laatste helft van de banken een nieuwe plek voor een stiltehoek gecreëerd kunnen worden. Maar ook dat mag niet, dus zou daar een andere oplossing voor gevonden moeten worden.

Kortom, we zijn dus terug bij af en gaan ons nu beraden wat onze volgende stappen gaan worden. U hoort weer van ons na meer concrete plannen.

Diaconie

Nu we al weken met het coronavirus te maken hebben en we elkaar niet meer in de kerk ontmoeten, zullen we nog even moeten volhouden.

Als diakenen kunnen we ook niet collecteren voor een speciaal project.

Daarom kunt u wel een bijdrage overmaken naar het rekeningnummer: NL14 RABO 0343 1501 07 t.n.v. Diaconie Protestantse Gemeente Muiden.

Collecte 24 mei: Werelddiaconaat Oeganda - nieuwe kansen voor straatkinderen.

In de Oegandese hoofdstad Kampala leven duizenden kinderen op straat. Ze worden hier door volwassenen neergezet om te bedelen. Ze gaan niet naar school, worden uitgebuit en mishandeld. Kerk in Actie werkt samen met drie organisaties die dit probleem aanpakken. Zij vangen straatkinderen op, proberen hen te herenigen met hun familie, zorgen dat ze weer naar school gaan en werken aan preventie in het gebied waar veel van deze kinderen vandaan komen. Geef straatkinderen een nieuwe kans via deze collecte.

Collecte 31 mei: pinksterzending Marokko – steun in de rug voor jonge open kerk

In Marokko is het niet toegestaan om christen te zijn, behalve voor niet-Marokkanen. Steeds meer migranten willen via de woestijn en Marokko Europa bereiken, maar stranden in dit noord-afrikaanse land. Ook komen steeds meer christenen uit andere Afrikaanse landen in Marokko studeren. Hierdoor groeit de kerk in Marokko. Deze kerk leidt predikanten en leken op, bevordert de dialoog tussen verschillende religies en culturen en biedt hulp aan gestrande migranten die vaak slachtoffer van mensenhandel, getraumatiseerd en totaal berooid zijn.

Geef een gift, juist nu met Pinksteren, voor deze kleine groeiende kerk in Marokko.

Het gezamenlijke project met Muiderberg is nog steeds bestemd voor het Tunafasi project in Congo "We all have a place".

Zie in het vorige kerkblad voor informatie over dit project.

Namens de diaconie brengen we deze projecten onder uw aandacht.

Geeske Nauta en Jitty Meinders

Activiteitencommissie

Iedereen heeft nog steeds te maken met de maatregelen en/of beperkingen van het “coronatijdperk”. In dat kader hebben we besloten de start van de kerkopenstelling op zaterdagmiddagen en de expositie “75 Jaar Bevrijding – Muiden tijdens de Tweede Wereldoorlog” in elk geval uit te stellen tot 18 juli a.s. Of het geheel realiseerbaar zal zijn staat nog niet vast, maar eventuele wijzigingen of annuleringen worden gepubliceerd op de website van de Grote Kerk van Muiden, op de betreffende sub-pagina’s van het tabblad “activiteiten”. Graag verwijzen wij u daarnaar voor de meest recente informatie.

Binnenkort buigen we ons over de vraag wat de praktische (on)mogelijkheden van het gebruik van de kerk voor concerten e.d. in het komende seizoen zullen zijn. Vanzelfsprekend blijven we hopen op betere tijden en een voor diverse soorten activiteiten toegankelijk kerkgebouw. Prioriteit nummer 1 daarbij is ieders gezondheid.

***We wensen u een goede gezondheid,
en blijf goed zorgen voor uzelf én voor een ander!***

Namens de Activiteitencommissie,
Anja van Capelle

Oproep betaling abonnement Kerkblad 2020

Wij vragen aan u om in deze vreemde tijd ook aandacht voor het abonnement van het kerkblad “Het Open Huis” over 2020. Mocht u het nog niet betaald hebben vragen we u om het bedrag van: **€ 12,50 over te maken.**

Postabonnees is het bedrag € 20,00, (dit is incl. portokosten)

U kunt het overmaken op rekening nummer:

NL61 RABO 0157 0172 22 t.n.v. Kerkblad Het Open Huis, Muiden
(Zie ook op pag. nummer 13)

Hartelijke dank.

Solidariteitskas: voor gemeenten die omzien naar elkaar !

Als kerkelijke gemeente willen we in en rond Muiden een vindplaats van geloof, hoop en liefde zijn. Een plek waar je God kunt ontmoeten, waar mensen naar elkaar omzien en van betekenis kunnen zijn voor hun omgeving.

Om nieuwe plannen te kunnen uitvoeren, zijn niet alleen ideeën en mensen nodig, maar ook financiële middelen. En dat is nu net waar het bij sommige gemeenten aan ontbreekt. Deze gemeenten kunnen een beroep doen op de Solidariteitskas van de Protestantse Kerk.

De Oude Kerk zet de luiken open voor alle inwoners van Zoetermeer

Een voorbeeld is de Protestantse Gemeente Zoetermeer. Zij vroegen met succes subsidie aan voor een aanbouw aan de Oude Kerk. Het kerkgebouw leent zich goed voor culturele manifestaties, concerten en tentoonstellingen. Met de opbrengst van zulke evenementen kunnen de hoge onderhoudskosten van het kerkgebouw worden gedekt. Maar faciliteiten zoals een foyer, keuken en bezoekerstoiletten ontbraken.

“Door een multifunctioneel inzetbare aanbouw willen we de functie van het kerkgebouw fors verbreden, en kunnen we de kerk als cultureel erfgoed breder aantrekkelijk maken voor álle inwoners van Zoetermeer. We zetten als het ware ´de luiken open´ van onze kerk voor het behoud van het gebouw en de toekomst van de wijkgemeente.”

Aldus de heer Buddenberg, voorzitter college van kerkrentmeesters. Mede dankzij de bijdrage uit de Solidariteitskas is de aanbouw gerealiseerd en begin 2020 in gebruik genomen.

“Een lang gekoesterde wens ging in vervulling.”

Gemeenten helpen elkaar

De Solidariteitskas is ingesteld vanuit de gedachte dat gemeenten elkaar helpen en ondersteunen om levendig en krachtig in de wereld te staan.

Kerken uit het hele land dragen een vast bedrag van € 5,- per belijdend lid bij.

Wij vragen u om een bedrag van minimaal € 10,- .

Wij rekenen er op dat u mee doet, want ook als u niet zou bijdragen moeten wij de genoemde afdracht aan de Solidariteitskas voldoen.

Het bedrag dat daarna van de totale opbrengst overblijft, is bestemd voor onze eigen gemeente in Muiden.

Hartelijk dank voor uw betrokkenheid!

P.S. Wees solidair en geef voor
levendige en krachtige kerken!

Wilt u meer weten over de Solidariteitskas?

Neem dan contact op met de kerkenraad,

of kijk op protestantsekerk.nl/solidariteitskas.

(Bovenstaande tekst is ontleend aan een schrijven van de PKN, Utrecht.)

U kunt bijdragen door gebruik te maken van de acceptgiro die bij u bezorgd is of binnenkort bij u bezorgd zal worden.

Alvast hartelijk dank voor uw bijdrage.

Coen Keus

Protestantse Gemeente Muiden

Grote of Sint Nicolaaskerk Kerkstraat 3, 1398 AJ Muiden

Vergadergebouw Rehoboth Kloosterstraat 6

Predikant ds. G.J. Hoogterp
De Pauw 1, 1398 CT, tel. 769042
e-mail: ghoogterp@grotekerkmuiden.nl

**Kerkenraad:
voorzitter** mevr. E.W. Janssen-Stam
Burg.de Raadsingel 8, 1398BE, tel. 261912
e-mail: voorzitter@grotekerkmuiden.nl

secretaris mevr. M. de Waart
De Lange Gangh 20, 1398 CX, tel. 261279
e-mail: secretaris@grotekerkmuiden.nl

postadres kerkenraad Kloosterstraat 6, 1398 AM, Muiden

**Diaconie
voorzitter:** mevr. J.H. Meinders-Rodenburg
De Lange Gangh 13, 1398CV, tel. 261790
e-mail: diaconie@grotekerkmuiden.nl

**College van Kerkrentmeesters
voorzitter:** H. ter Beek
Het Hert 10, 1398EJ, tel. 263411
e-mail: cvk@grotekerkmuiden.nl

penningmeester: R. van Meurs
De Pauw 5, 1398 CT, tel. 0858780434
e-mail: penningmeester@grotekerkmuiden.nl

website www.grotekerkmuiden.nl

Activiteitencommissie secretariaat: mevr. A. van Capelle-Goor
Amersfoortsestraatweg 69-B14, 1403 AP Bussum
e-mail: acgrotekerkmuiden@gmail.com
Voor informatie over gebruik van de Grote Kerk:
tel.0294 264298 (b.g.g.: 0294 263398 of 085 8780434)

rekeningnummers

Kerk **NL20RABO0343150484** t.n.v. Protestantse Gemeente Muiden
NL66INGB0000225618 t.n.v. Protestantse Gemeente Muiden
Diaconie **NL14RABO0343150107** t.n.v. Diaconie Protestantse Gemeente Muiden
Zending **NL38RABO0343154234** t.n.v. Zending Protestantse Gemeente Muiden
Activiteitencommissie **NL73RABO0157098486** t.n.v. Activiteitencommissie Grote Kerk Muiden
Kerkblad **NL61RABO0157017222** t.n.v. Kerkblad Het Open Huis, Muiden

Kopij drukwerk email: drukwerk@grotekerk@gmail.com

Abonnementenadministratie: mevr. M. Eggebeen-de Haan
Vondelstraat 20, 1398XL, tel. 0294 263427,
e-mail: kerkbladgrotekerk@gmail.com
jaarabonnement **€ 12,50**
postabonnement (incl. frankeerkosten) **€ 20,-**

Inleveren kopij voor het volgende kerkblad bij:
mevr. M. Eggebeen-de Haan
e-mail: kerkbladgrotekerk@gmail.com
uiterlijk donderdag 18 juni 2020

Levensstijl en persoonlijke verantwoordelijkheid (1.1)

Romanisering, amerikanisering en globalisering

In eerste eeuw na Christus bereikt het Romeinse rijk het hoogtepunt van haar macht. De Romeinen beheersen alle gebieden rondom de Middellandse Zee. De veroverde gebieden worden in provincies verdeeld. Binnen deze bestuurlijke eenheden worden lokale bevolkingen op straffe des doods gedwongen zich naar de richtlijnen van Rome te voegen. Teneinde het reusachtige Romeinse rijk te kunnen besturen hechten de machthebbers in Rome er aan 'de barbaren te civiliseren'. Anders gezegd, de wereld te romaniseren. Daartoe worden Romeinen die hun dienstplicht in de legioenen hebben vervuld aangemoedigd om in de provincies van hun pensioen te genieten.

Romeinen zijn niet alleen uitzonderlijk goede soldaten, zij zijn ook uitstekende boeren. Deze kolonisten brengen nieuwe landbouwmethoden naar de provincies. Na de landbouwtechnieken doet de Romeinse techniek overal zijn intrede. Er ontstaat een voortreffelijk wegennet dat alle provincies met Rome verbindt. Van Parijs tot Arles, van Bath tot Jeruzalem voorzien aquaducten de steden van schoon drinkwater en maken inwoners gebruik van badhuizen van Romeinse signatuur. In het kielzog van de technologie volgen amusement, mode, taal en rechtspraak. Getrainde zwaardvechters en gladiatoren reizen over de hele Romeinse wereld om het publiek in amfiteaters te vermaken. Overal vindt de Romeinse mode navolging. Van oost tot west worden Romeinse sandalen gedragen, van noord tot zuid doen Romeinse kapsels voor mannen en vrouwen hun intrede. Het Latijn ontwikkelt zich tot een universele taal. Wie het Romeinse staatsburgerschap weet te bemachtigen, is niet langer rechteloos, maar kan – zoals Paulus deed (Handelingen 22,27-28) - aanspraak maken op het Romeinse recht.

Sinds het einde van de tweede wereldoorlog voltrekt zich in de wereld een vergelijkbare overdracht van techniek en cultuur. Tijdens de oorlog komt in de Verenigde Staten een industrieel-militair complex tot ontwikkeling dat op alle terreinen van wetenschap en techniek ongekennde vernieuwingen met zich meebrengt. In de naoorlogse periode wordt de Amerikaanse technologie wereldwijd overgenomen of nageemaakt, van atombom tot drone, van vliegtuig tot satelliet. Samen met de Amerikaanse technologie wordt de 'American way of life' mondiaal omarmd. Dieet en mode krijgen universele trekken. Van Sidney tot Amsterdam eten mensen bij MacDonald's of KFC onder het genot van Coca Cola. Van Oslo tot Argentinië gaan mensen gekleed in spijkerbroeken en T-shirts. De hele wereld laat zich inspireren door het Amerikaanse amusement. Hollywood en New York geven de toon aan in de wereld van film en musical. We worden grootgebracht met Jazz, Country, Soul en Rapp. Het Engels wordt een nieuwe mondiale voertaal.

Vanaf de jaren tachtig raakt de amerikanisering van de wereld in een stroomversnelling. Door de ontwikkeling van de computer, het internet en de smartphone vervagen nationale grenzen. Informatie kan wereldwijd gedeeld worden. Bij de gratie van deze communicatie- en informatietechnologie ontstaat een nieuwe wereldmarkt. De producenten van deze wereldomvattende markt bieden een assortiment van goederen en diensten aan dat op de westerse levensstijl is gebaseerd. Daarbij richten zij zich op een wereldgemeenschap van consumenten en laten zij zich leiden door neoliberale belangen.

De westerse wereld heeft zich sinds het einde van de tweede wereldoorlog kunnen verheugen in een ongekennde economische groei en een niet aflatende toename van welvaart. Daar staat

tegenover dat de wereld als geheel wordt geconfronteerd met ongekende uitdagingen. Ieder mens op aarde ervaart de gevolgen van klimaatverandering. Extreme weersomstandigheden, achteruitgang van de biodiversiteit, voedselschaarste en afnemende zoetwatervoorraden vormen de belangrijkste uitdagingen voor de mensheid in de komende eeuw. Pandemieën verspreiden zich over de hele wereld. Zij verlammen de wereldhandel met onvoorspelbare economische rampspoed als gevolg. Steeds nadrukkelijker klinkt de vraag of onze planeet de last kan dragen van een westerse levensstijl die tot in de verste hoeken van de wereld wordt geëxporteerd. Op de beleidskaders van nationale en lokale overheden, bedrijfsleven en belangenorganisaties rust de zware verantwoordelijkheid oplossingen aan te dragen. Hoe staat het met de burgers? Hebben wij als burgers in deze een persoonlijke verantwoordelijkheid? Zo ja, zijn wij ook bereid die verantwoordelijkheid te aanvaarden? Of verschuilen wij ons in gedachteloos handelen achter administratieve procedures van een gigantisch overheidsapparaat? Kijken wij weg van de verwoesting van de aarde die zich onder onze ogen voltrekt?

Bonhoeffer en Arendt over het uitschakelen van persoonlijke verantwoordelijkheid (1.2)

Persoonlijke verantwoordelijkheid staat centraal in het leven en het werk van Bonhoeffer. Van meet af aan neemt hij stelling tegen het nationaal socialisme. Als alle mogelijkheden om als kerk verzet te plegen hebben gefaald, raakt hij betrokken bij een samenzwering Hitler te liquideren met als doel het regime van de nazi's omver te werpen. Deze betrokkenheid heeft hij met de dood moeten bekopen. In de gevangenis vraagt Bonhoeffer zich af waarom het

overgrote deel van de bevolking de propaganda van het regime blindelings vertrouwt, de gewelddadigheden gedooft en de misdadigheid negeert? Bij het beantwoorden van deze vraag maakt hij onderscheid tussen 'slechtheid' en 'domheid'. Hij waarschuwt dat domheid zelfs gevaarlijker is dan slechtheid. Tegen slechtheid kun je protesteren. Kwaadaardige intenties kun je ontmaskeren, desnoods met geweld verhinderen. Tegenover domheid sta je machteloos. Argumenten baten niet. In de schaduw van een onbeperkte ontplooiing van macht, wordt de mens beroofd van zijn zelfstandigheid. Geïntimideerd door de macht ziet hij ervan af een eigen houding te bepalen tegenover de wereld waarmee hij geconfronteerd wordt. Persoonlijke verantwoordelijkheid wordt uitgeschakeld. Zonder erbij stil te staan, raakt de mens betrokken bij uiteenlopende vormen van misdadigheid. Bonhoeffer waarschuwt: wie wegstijgt is medeplichtig. Wie zwijgt, stemt toe. *'Zwijgen bij het zien van het kwaad is zelf een kwaad. God zal ons als medeplichtig beschouwen. Niet spreken is ook spreken. Niet handelen is ook handelen.'*

Net als bij Bonhoeffer speelt in het werk van Arendt persoonlijke verantwoordelijkheid een belangrijke rol. Voor haar hangt persoonlijke verantwoordelijkheid samen met het kwaad. Zij onderscheidt twee soorten kwaad: het radicale kwaad en het banale kwaad. Het radicale kwaad is diepgeworteld, boosaardig, satanisch, demonisch. Het banale kwaad is oppervlakkig, gedachteloos. In *The Origins of Totalitarianism* (1951) typeert zij de planmatige massamoord op miljoenen joden als een radicaal kwaad. Tien jaar later woont zij in Jeruzalem het proces tegen Eichmann bij. Tijdens het proces wordt zij geconfronteerd met administratieve medeplichtigheid aan massamoord. Wanneer Hitler in 1942 besluit de Europese joden te vernietigen, wordt Eichmann belast met de planning van de deportatie van de joden naar vernietigingskampen. In de afdeling waarvoor hij verantwoordelijk is, worden onder zijn leiding naar schatting 11.000 internationale transporten gepland. Medewerkers stellen duizenden tijdschema's en reisplannen op. Diensten van diverse nationale spoorwegen worden op elkaar afgestemd, reisopdrachten uitgevaardigd. Kostprijsberekeningen worden gemaakt van deportatie en liquidatie. Groepsbijdragen en kortingen worden bij de spoorwegen bedongen voor kinderen en bejaarden. Buitenlandse transporteurs worden in verschillende valuta betaald. Alle administratieve handelingen

worden nauwkeurig vastgelegd. Hier gaat het om een scala van administratieve activiteiten die op zichzelf niet misdadig zijn. Natuurlijk hebben al deze activiteiten de voorwaarden gecreëerd waaronder Hitlers massamoord kon worden uitgevoerd. Teneinde dit soort medeplichtigheid aan massamoord te typeren, introduceerde zij een nieuw begrip: de banaliteit van het kwaad. De kwalificatie 'banaal' betekent allerm minst een geringschatting van het kwaad dat bij administratieve medeplichtigheid aan massamoord aan de orde is. Maar dit kwaad wordt gedachteloos gepleegd, zonder diepgang, radicaliteit of satanische verdorvenheid. En juist daarom 'kan het zich als een schimmel over de oppervlakte verspreiden, de hele wereld overwoekeren en verwoesten'.

De domheid die Bonhoeffer heeft getypeerd en de gedachteloosheid waarmee volgens Arendt de banaliteit van het kwaad wordt bedreven, staan dicht bij elkaar. Onder totalitaire omstandigheden ontstonden maatschappelijke verhoudingen waarbinnen de persoonlijke verantwoordelijkheid op de automatische piloot wordt gezet. Slaan de begrippen domheid en banaliteit van het kwaad alleen op totalitaire regimes of typeren zij ook moderne vormen van achteloosheid? In veel opzichten verschilt de moderne westerse samenleving hemelsbreed van nazi-Duitsland. Als burgers worden wij niet geconfronteerd met geweld en terreur. Wij staan niet bloot aan de propaganda van een totalitair regime. Wij hoeven slechts het hoofd te bieden aan de voortdurende promotie van een levensstijl die via alle media tot ons komt. Toch nemen in onze samenleving de domheid en de banaliteit van het kwaad nieuwe vormen aan. De westerse levensstijl zoals deze tot uitdrukking komt in eetgewoonten, taal, toerisme, sport en drugs staat op gespannen voet met het klimaat, de samenleving en de rechtstaat. Deelname aan deze levensstijl is op zichzelf niet misdadig. De invloed die onze individuele manier van leven heeft op de wereld om ons heen is zelfs te verwaarlozen. Toch dreigt deze levensstijl in zijn totaliteit de wereld te overwoekeren en te verwoesten.

BP

Corona

Het zou een liefelijke naam kunnen zijn
mits niet gelieerd aan verdriet angst en pijn
eenzame onzekerheid en zoveel vragen
hoe de lasten in de toekomst te dragen.

Dit on(be)grijpbare virus omvat alle landen,
legt geavanceerde wetenschap hulpeloos aan banden.
De maatregelen zijn ongewoon drastisch,
gehoopt resultaat nog lang niet fantastisch.

Veilige afstand van een ieder bewaren
want overal loeren coronagevaren.
Menselijke behoeften in het gedrang,
het is zo verdrietig, en duurt al zo lang.

De stilte op aarde is ongewoon, maar weldadig,
al is de oorzaak hiervan ongenadig.
Een teken des tijds: dat dit virus gedijt?
alle strenge regels ten spijt!

Toch ontstaan in deze moeilijke tijd
liefde, solidair zijn, medemenselijkheid.
Velen ontdekken nu andere wegen,
uit noodzaak geboren, en hopend op zegen.

Maar niemand die nog overziet
of er oplossingen liggen in het verschiet.

Lieve Heer,
de wereld staat bij U in de schuld.
Wees ons nabij in uw liefde en geduld.
Laat er geen afstand tussen U en ons bestaan
raakt Gij ons aan!

NW

Pinksteren

Glas in lood raam in de
St. James Lutheran Church